

MASI 2000

En historisk oversikt over utviklingen 1900-2000

av

Áiti Utsi & Utsi DA

(C) Áiti Utsi & Utsi DA - 2000

Innledning

1 Et tilbakeblikk på Masisamfunnet i tiden 1900-1960	1
1.1 De fastboende	1
1.2 Reindriftssamene	3
1.3 Samfunnsutviklingen i Masi 1900-1960	4
2 Samfunnsutviklingen i Masi 1960 – 2000	6
2.1 Befolkningsutviklingen 1960 – 2000	6
2.2 Boligbyggingen 1960 - 1990	6
2.3 Vegnett og samferdsel 1960 – 2000	7
2.4 Telefon, post og bank	7
2.5 Kirken i Masi	8
2.6 Skole og barnehage	8
2.7 Helse- og sosialinstitusjoner	8
2.8 Foreningsliv	9
2.9 Kulturell virksomhet	9
3 Utviklingen i privat næringsliv 1960 –1990	9
3.1 Turisme – overnatting – kafe	9
3.2 Industri	10
3.3 Butikk – kiosk	10
3.4 Entreprenør- bygge- og anleggsvirksomhet	11
3.5 Verksted – delelager	11
3.6 Pelsdyroppdrett – skinnproduksjon	11
3.7 Sammenfatning av næringsvirksomhet 1960 – 1990	12
3.8 Nyetablerte næringsvirksomheter ca. 1990 – 2000	12
3.9 Sammendrag nyetableringer ca. 1990 – 2000	13
3.10 Samlet vurdering av næringslivet i perioden 1960 –2000	13
4 Jordbruket og reindriftsnæringen i Masi	14
5 Utviklingen i reindriftsnæringen i Masi 1960 – 1990	14
5.1 Generelle utviklingstrekk	14
5.2 Flyttsamenes betydning for bygda Masi	15
5.3 Driftsformer	15
5.4 Sysselsetting	16
5.5 Sammendrag	17
6 Utviklingen i jordbruksnæringen i Masi 1960 – 2000	18
6.1 Bruken av hjemmejord	18
6.2 Tilleggsfor	18
6.3 Trekkraft	18
6.4 Behandling og bruk av husdyrgjødsel	19
6.5 Salg av jordbruksprodukter	19
6.6 Utviklingen i jordbruket i Masi	19
6.7 Sammendrag – dagens situasjon	22

7 Utmarksnæringer	23
7.1 Fiske	23
7.2 Jakt	23
7.3 Rypejakt	24
7.4 Høsting av bær	24
7.5 Innhøsting av sennagress	25
7.6 Dagens situasjon for utmarksnæringene	25
8 Neddemmingstrusselen 1946 – 1979	26
9 Hovedkonklusjon	29
Kilder	

INNLEDNING

Formålet med denne rapporten er å gi en historisk fremstilling av utviklingen i Masi-samfunnet i perioden 1960-2000.

Vi har ikke gått til dyptgående økonomiske analyser av forskjellige utviklingstrekk, men utfra statistikk og historiske fakta som er skaffet til veie har vi gitt en generell beskrivelse.

Derimot har vi prøvd å tall- og tidsfeste hovedtrekkene i utviklingen.

Vi har også vurdert hva planene om neddemning av Masi har betydd for utviklingen.

Mikkel Magnus P. Utsi

Nils Johan P. Utsi

Máze, den 02.06.2000

1 ET TILBAKEBLIKK PÅ MASISAMFUNNET I TIDEN 1900-1960

1.1 De fastboende

Rundt 1910 var det bare syv hus i Masi. Men alle hadde husdyr, minst en ku og og sauer. Helt inntil den annen verdenskrig holdt alle fastboende sauer. Sauene holdt man for ullas skyld. Folk hadde ikke penger til å kjøpe seg ferdigproduserte ullvarer for. Av ulla spant kvinnene garn. Av garnet produserte kvinnene votter og vadmél (tøy av ull) som ble brukt til kofter og bukser. Med reindriftssamene byttet man egenprodusert vadmélstøff med reinsdyrskinn og kjøtt. Av reinsdyrskinnen sydde de fastboende pesker og skaller. Mannfolkene jobbet som sláttehjelp til en timelønn på 15 øre, arbeidstida var ofte 10-11 timer dagen. Sláttehjelpe hadde fri kost: saltfisk og grovbrød en eller to ganger for dagen. Arbeidet man på gården fikk man kaffe, men ellers fikk man bare surmelk.

Ellers besto de fastboendes kosthold av havregrynssuppe med tørket kalvekjøtt til middag, kaffe, brød og smør av kumelk, saltet fisk og rømme. De fleste husholdningene hadde ost av sauemelk til morgenkaffen.

Det daglige arbeidet for de fastboende var å ta seg av husdyra. Enkelte kunne ha opptil 30 sauer. I ulveår måtte sauen gjetes og føres hjem til gården for natten. Dessuten var det annet forefallende arbeid: om våren når snøen tinte, var det første arbeidet å hogge ved til den følgende vinteren.

Når man var ferdig med vedhogsten måtte man smuldre opp og spre den frosne gjødselen som var kjørt ut på jordene om vinteren. Deretter sto reparasjoner av gjerdene rundt jordene for tur. Materialene til gjerdene ble fraktet med elvebåt. Dette arbeidet ble betraktelig lettere da man gikk over til gjerder av metallstrenger.

Ferdig med gjerdevedlikeholdet, begynte man med fisket. De fleste hadde elvebåt og not som ble brukt til sikfiske i elva. Man fisket også med not i fjellvatna rundt Masi. Det ble bl.a. fisket i Soagnojávri, Sáiva i Sáivuopme, Biggejávri, Savostanjávri, og Riimajávri. Man kan si at det ble fisket i de fleste vatnene i en radius på 4 mil rundt Masi. De som hadde hest fraktet nota og fiskeutstyret med dette. På den tiden var det vanlig at flere gikk sammen for å drive notfiske. Jobben til notlaget var å ro med båten, sette ut og trekke inn noten. Sløye fisken, vaske det og salte fisken. Notfisket var veldig verdifullt fordi man brukte å salte fisken, slik at man hadde proviant for hele vinteren. Fisket pågikk til slutten av juli. Da hadde man saltet nok fisk til at det varte til neste sommer.

Så begynte man med slátta, og med den kunne man være opptatt med hele august og til og med noen dager ut i september. Ihvertfall inntil 1935 lå hjemmējorda på gårdene upløydt, var den dyrket, sådde den seg selv. Slátta var noe av det vanskeligste og hardeste arbeidet de fastboende hadde, fordi man måtte slå myrgress av ulike slag, som for til husdyra. Ofte rakk den første snøen og isen legge seg før man var ferdig med myrslátta, og da ble man nødt til å vasse i iskaldt myrvann for å berge gresset. Bl.a. finnes det et lite tjern ca. 1 km øst for Masi som har fått navnet Stáhkáláttu, "Høystakktjern" på norsk, på bakgrunn av denne myrslátten. Mange slo også myrgresset som tillegg for til husdyra og reinsdyra.

Når man var ferdig med slåtta, begynte man å samle på reinmose, som ble brukt som tilleggsgor til husdyra samt som for til kjørerainen når man måtte frakte varer om vinteren. Reinmosen ble samlet i små hauger.

Ferdig med mosesankingen, begynte man å reise veden man hogde ned om våren. Når det ble så kaldt at de innsamlede mosehaugene frøs til, begynte man å samle dem i en felles haug så man kunne finne dem igjen om vinteren.

Man slo også sennegress på sensommeren, som ble tørket og banket, for deretter å bli brukt i skaller og fottøy. Det tørkede sennegresset var en etterspurt vare hos flyttsamene, og ble byttet mot reinsdyrkjøtt og skinn.

Høsten var også tid for plukking av muldebær og andre typer bær, såsom tyttebær, villrips og blåbær, som det finnes mye av i Masi.

Når vatnene frøs til om vinteren begynte et nytt fiske, det såkalte "juonasteapmi", dvs. setting av garn under isen. Samtidig begynte andre husstandsmedlemmer å frakte vinterveden og myrslåtta hjem, før snøen ble for dyp.

Var det mye ryper, begynte noen også med snarefangst før jul. Etter nyttår drev man bare med snarefangst på rype til slutten av mars.

Ferdig med rypefangsten, begynte man å bøte nota, og utbedre andre redskaper til en ny sesong. Det fantes de som laget kjelker, sleder og ski og bogtre til seletøy for reinsdyr. Før veien over Bæskades ble bygd, ble det meste fraktet med reinsdyr. Dette ga en stor etterspørsel etter bogtre. Både fastboende og reindriftssamer kjøpte bogtre.

Mange sydde også pesker, skaller og komager, og klippet reinsdyrhår som ble samlet i sekker.

Noe av det de fastboende produserte eller høstet, såsom sennegress, muldebær, reinsdyrhår, pesker, komager, skaller, ble bytthandlet med eller solgt på Bossekopmarkedet i Alta. Man fikk på denne måten kjøpt eller byttet til seg varer man ellers ikke hadde, såsom mel, salt og kaffe og sukker. I 1934 kostet en sekk med 100 kg hvitemel 12 kroner og en sekk med 100 kg rugmel 4 kroner.

Det reinen ikke klarte å trekke ble fraktet med hest. Varene ble transportert mellom Kautokeino og Alta. Tømmer og annet bygningsmateriale ble fraktet opp til Bæskades eller Grønnbakkene av hestekarer fra Alta, derfra overtok kjørerainen frakten. Ellers kunne folk få tilfeldige inntekter som skyseskar for offentlige tjenestemenn, med elvebåt om sommeren og med kjørerain om vinteren.

Ellers var elvebåten et viktig transportmiddel med Alta-Kautokeino-elva som hovedferdselsåre. Elvebåten ble vekselvis rodd på stillere og dypere vann og staket over grunt vann og sterk strøm. Forbi store stryk og fossefall ble båten trukket over land, til man igjen kom til farbar farvann.

Om våren jaktet man på ender som ankom under trekket nordover. Jakta startet når isen på elven begynte å gå opp, dvs. fra midten av mai til midten av juni. De som hadde gæver brukte dette. Man brukte også snarer som var satt opp på en kunstig øy av treplater og gresstov. Når isen på høyereliggende vatn og tjern begynte å tine, fortsatte andejakta der. Denne jakta på ender var et velkomment tilskudd av ferskt, fettholdig kjøtt etter en lang vinter med et magert kosthold av tørket kjøtt og saltet fisk.

1.2 Reindriftssamene

Frem til 1945 var det vanlig for reindriftssamene at hele familien bodde i telt og flyttet med reinhjorden hele året. Reindriftssamene hadde to former for telt. Det største, som ble kalt for "goahti", ble brukt som hovedtelt ved vinter- og sommerboplassen, og under flyttingen. Der var alt utstyret samlet, og der oppholdt kvinnene og barna seg. I tillegg hadde de et mindre telt som de selv kalte for "lavvo", og den ble bare brukt av mennene og guttene, hovedsakelig mens de gjetet reinsdyrflokken.

På barmark brukte de kløvrein og på snøføre kjørerein med pulker og sleder for all transport. Gjetingen foregikk med eller uten hund, til fots om sommeren og på ski om vinteren.

Om våren, i slutten av april, mens det ennå var snøføre, pleide reindriftssamene å flytte til sommerboplassene i nord. Flyttingen skjedde med kjørerein og reinraider. Alt utstyr, kvinner og barn ble fraktet med reinraider. Man holdt kontakten med folk i Masi gjennom brevveksling.

Reindriftssamene flyttet ikke tilbake til Masi før i august. Det var hardt arbeid å flytte med reinsdyrflokkene om høsten. Alt måtte fraktes med kløvrein, lavvoduker, spedbarn og småbarn som ikke klarte marsjen til neste rasteplass. Lavvostengene ble også trukket av kløvrein. Kløvreinen som ble brukt til å frakte barn eller trekke lavvostenger måtte være et særdeles tamt og sterkt dyr. De fleste menneskene fulgte etter kløvraidene, mens det bare behøvdes to gode arbeidsfolk til å gjete selve reinsdyrflokken, vanligvis var dette en unggutt og en ungjente.

Om høsten når reindriftssamene ankom Masi, ble reinsdyrflokken ført til et sted med godt beite, der man også reiste opp boplassen, hovedteltet, den såkalte "goahti". Flokken lå alltid ved boplassen, og hver dag gikk kvinnene og jentene og melket simlene. Når man fikk besøk av de fastboende i Masi, fikk de servert kaffe med reinsdyrmelk. Det vanket også røkt reinsdyrkjøtt og "čalmmasmielki" (reinsdyrmelk oppbevart i tørket nettmage av reinsdyr, hengt opp til røking).

Det var vanlig at når reinen brøt opp fra hvileleiet ved boplassen at en gutt og jente måtte bli med og gjete. Dersom det var en større flokk måtte det være tre gjeter, en foran, en i midten og en bakerst. Etter våre dagers målestokk var flokkene små, helt fra 30 til 200 rein. Men det fantes de som var velstående og hadde opptil etpar tusen rein.

Når reinflokken la seg ned for å hvile, tente gjeterne bål og kokte seg kaffe. Noen gikk for å melke simlene for å få seg melk til kaffen. Når flokken igjen rørte på seg, slengte gjeterne ryggsekken på ryggen, tok gjeterstaven i handa og passet på at ikke en eneste rein stakk av. Mens det ennå var mye ulv i Finnmark, måtte man også være på vakt mot ulven. Når det

lysnet om morgenen, gikk man og så etter om alle reinene var i behold. Slik gjetet man reinen hver dag, på skift.

Dersom en reindriftssame kom på besøk til en fastboende, kom det først kaffe og deretter rømme på bordet. I tillegg ble det selvfølgelig snakk om reindriftssaker, spesielt hvis den besøkende var en "boazoverdde", d.v.s. reinpasser.

Dengang var det såkalte verdde-systemet svært utbredt, og det var basert på en gjensidig utveksling av varer og tjenester mellom de fastboende og reindriftssamene, etter gjensidig overenskomst om tjenestenes verdi i forhold til hverandre. Når reindriftssamene hadde ærend i Masi, var det vanlig at hele familien fikk husly hos en av de fastboende, som regel hos den som var verdde.

Vinteren var svært hard for reindriftssamene. Da byttet de til teltduker av ull, og lavvostenger som var solidere og beregnet på vinterbruk. Selvsagt var det slik at de bedrestilte hadde gode telt og varmt sengetøy. Man holdt varmen om vinteren når man sov. Det var verre for de vanskeligere stilte, som hadde dårlige telt og elendig sengetøy. Det var vanlig at det gikk med 2 kubikkmeter med ved i løpet av et døgn når man fyrte, kvister og helved om hverandre.

Ellers bestod reindriftssamenes liv av merking og skilling og slakt om høsten, vinterslakt til tørking av kjøtt, temming av kjørerain, samling av rein og skilling fra andre flokker, slakting for peskeskinn om sommeren, og flyttingene mellom sommer og vinterboplassene.

Reindriftssamene dro også til Bossekopmarkedet for å selge reinsdyrkjøtt og - skinn. I 1932 fikk man hos den lokale kjøpmannen i Masi 30 øre per kg for skinken, 20 øre per kg for bogen og ryggen. I 1934 var prisen 60 øre per kg for reinsdyrskinken, 30 øre per kg for bogen og ryggen. Et helt reinsdyr kostet 40 øre per kg i 1934. Etter dette begynte prisene på reinsdyrkjøtt å stige litt.

1.3 Samfunnsutviklingen i Masi 1900-1960

Som før nevnt var det 7 bolighus i Masi i 1910. I 1940 var det omtrent 30 hus, av disse ble de fleste brent ned av tyskerne under evakueringen. Da krigen sluttet hadde tyskerne etterlatt mellom 5- 8 hus i Masi. Et hus ble igjen i Øvre-Masi og de gjenværende i Nedre-Masi og nedover elva (nordover). I midtre-Masi brente imidlertid tyskerne alle husene. Etter krigen, på slutten av 1940-tallet og begynnelsen av 50-tallet - gjenreisningstida, ble de nedbrente husene erstattet av brakkehus.

I 1911 ble kirkegården på østsiden av elva, ca. 400 meter sør for Hirsaluohkká, anlagt. 1930/1931 ble det bygd kapell på kirkegården. Dette kapellet ble brent av tyskerne i desember 1944. Etter krigen, i 1947 ble det reist en kirkebrakke på Hirsaluohkká, som var ment som en midlertidig løsning inntil en ny kirke ble bygd. Den var derfor av dårlig standard, med minimal isolering bl.a. Men det skulle gå 18 år før det nye kapellet på Hirsaluohkká ble bygd. De døde ble fortsatt begravd på den gamle kirkegården på østsiden av elva.

Før 1912 var det ikke poståpneri i Masi. Postruta gikk mellom Alta og Kautokeino, men den stoppet ikke i Masi. Om vinteren ble posten fraktet med reinsdyr og om sommeren med elvebåt. 1. januar 1912 ble det første brevhuset i Masi åpnet. Da kom postgangen mellom Alta

og Latnatjávri igang med hesteskyss fra Masi. Posttjenestemennene fra Kautokeino som brukte elvebåt, trengte etter dette ikke å dra lengre enn til Latnatjávri.

I 1920 fikk Masi telefonsentral, og ukentlig postgang. Dette ga arbeid til to hestekarere fra Masi. Med sommerveien over Bæskades overtok Bilsentralen i Alta delvis postfrakten, til enden av nyveien over Bæskades. I 1929 var veien kommet til Suoluvuopme. I 1930 ble det første brevåpneriet i Masi etablert, i Øvre-Masi.

Ved årskiftet 1932/1933 var det en kjøpmann i Masi som drev med salg og kjøp av reinsdyrkjøtt i tillegg til vanlige levnedsmidler.

11. august 1933 kom sommerveien til Øvre-Masi, over Stuoraoaivve fra Suoluvuopme. Det var da ikke lenger behov for hesteskyssen fra Masi til postkjøring.

Også Masifolk fikk jobb ved vegarbeidet mellom Alta og Kautokeino. I 1934 kjøpte to fra Masi en lastebil og fikk kjøring ved vegarbeidet. Dette var den første bilen i Kautokeino kommune overhodet, og starten på entreprenørvirksomheten i Masi.

Før krigen ble det holdt skole i et privathus på Ruogonjárga i Nedre-Masi.

Til Hirsaluohkká ble veien fullført høsten 1939.

Veien ble fullført fram til Miron i 1939, og nådde fram til Kautokeino i 1942. Da tok sommerkjøringen av posten med elvebåt slutt. Kautokeino, og Masi, fikk postgang to ganger i uka. Pga. tyskernes ødeleggelser i 1944 måtte posten igjen fraktes til fots, eller med båt og rein fram til 1946. I 1946 ble poståpneriet på Hirsaluohkká åpnet. Også nå var det Masi-folk med i postfrakten med rein om vinteren. Da Snowmobilen ble tatt i bruk i 1951 sluttet også postfrakten med kjørerein om vinteren.

Fra 1949 ble den såkalte kirkebrakka på Hirsaluohkka tatt i bruk som skolelokale. Brakka som huser dagens bibliotek og ungdomsklubb var internat. Tvers over veien for internatbrakka lå det bad og sauna.

Høsten 1946 bygde Den Evangelisk Lutherske Frikirke et enetasjes tømmerbygg i Øvre Masi. Bygget ble påbygd en etasje til og sto ferdig sommeren 1947. Planen var å drive sykestue, og i de nærmeste årene kom denne virksomheten i drift. Sykestua fikk navnet "Duottar Ráfi" og ble drevet i samarbeid med det offentlige helsevesen. Driftsavtalen med Finnmark fylkeskommune opphørte ved nedleggelsen av sykstuedriften i 1986.

I 1956 ble en ny, moderne skole med gymnastikksal og internat bygd der den nåværende skolen ligger. Skolen hadde sentralfyring og elektrisk belysning. Elektrisk strøm fikk skolen fra et aggregat i betong som ble bygd ved siden av.

Bonde- og småbrukerlaget i Masi ble startet ca. 1957.

Det såkalte verddesystemet med gjensidig bytting av varer og tjenester forsvant etterhvert som utviklingen gikk mot en stadig større pengeøkonomi både hos fastboende og reindriftssamene. De fastboendes håndverksprodukter av reinsdyrskinn og bein som tidligere ble brukt i byttehandelen, selges nå i stadig større grad til turistene som suvenirer fra boder langsmed veiene.

De første snescooterne ble tatt i bruk blant reindriftssamene på begynnelsen av 1960-tallet. Reindriftssamene bygde seg også bolighus i Masi. Driftsformen med gjeting fra og opphold i lavvo reinsdyrflokkene begynte å forsvinne. Det kom ikke flere reinraider til Masi, reinsdyrflokkene ble fulgt med snescooter, mens familien flyttet med bil mellom sommer- og vinterboplassene.

De fastboende tok i bruk de første påhengsmotorene til elvebåtene på 1950-tallet.

2 SAMFUNNSUTVIKLINGEN I MASI 1960-2000

2.1 Befolkningsutviklingen 1960-2000

I 1960 var det 266 innbyggere i Masi. Frem til 1970 økte folketallet med 147 personer, slik at det i 1970 bodde 413 personer i Masi. Fra 1970 til 1980 økte igjen folketallet, slik at det i 1980 var 444 mennesker som bodde i bygda. Deretter begynte folketallet nokså raskt å synke. I løpet av de neste fire årene falt antall innbyggere med 25 personer. I 1996 var folketallet nede i 372 mennesker. I år 2000 var det bare 323 personer i Masi. Vi ser også at barnekullene er blitt mindre.

Antall barn mellom 0-6 år falt fra 90 til 41 i perioden 1970-1990. I dag (2000) er det omtrent 40 barn i alderen 7-16 år i Masi (skolepliktig alder), og dette tallet vil holde seg stabilt i mange år framover.

Selv med neddemningstrusselen i perioden fra 1955 til 1973 økte folketallet mellom 1960 og 1980. Det er først fra 1980 og utover at avfolkningen begynner. Folketallet har falt med 27 % de siste 20 årene.

Det er verdt å legge merke til at aldersgruppen 20-49 år utgjorde 171 personer i 1980. Innenfor denne aldersgruppen var det ventelig mange i etableringsfasen, som fullførte utdannelsen, gjorde karriere, giftet seg og stiftet familie i løpet av 1980-1990. Dvs. en stor gruppe mennesker med potensiale som ressurspersoner. Av disse mistet Masi 52 personer (30%) i løpet av tiåret 1980-1990. Det ser vi ved at aldersgruppen 30-59 år teller 119 personer i 1990. Hvilken betydning dette har hatt for utviklingen i Masi er ikke godt å si, men den har neppe vært positiv.

2.2 Boligbyggingen 1960-1990

I 1944 var det 30 bolighus i Masi. Alle disse så nær som ett ble brent av tyskerne.

I 1960 var det 52 bolighus i Masi, iflg. Adolf Steen:1963
(SSB:1970 oppgir et noe lavere tall, nedenfor under 1970).

I 1970 var det 68 hus i Masi, SSB:1970, av disse var 37 bygd i 1946-60 og 30 i 1961-70

I 1980 var det 89 bolighus i Masi bygd etter 1945. SSB:1980. Vi antar at de fleste faktisk er bygget etter 1960.

I 1990 var det 92 boliger bygget etter 1960 i Masi. SSB:1990

Med forbehold om kildenes nøyaktighet kan vi si følgende om boligbyggingen:

Det ble bygd 16 hus mellom 1960-1970, 21 hus mellom 1970-1980, og 3 hus i perioden 1980-1990.

Vi ser en markert nedgang i boligbyggingen fra 1980 og utover. Det ser ut som om nedgangen henger sammen med perioden der Masi mistet 30% av befolkningen som i 1980 var i alderen 20-49 år.

Som en kuriositet kan det nevnes at i 1973 søkte et ektepar om tillatelse til å bygge bolig i Masi. De fikk stadig avslag med ulike begrunnelser. Først i 1978, etter 5-6 år fikk de alle tillatelser og kunne begynne å bygge.

2.3 Vegnett og samferdsel 1960-2000

I 1964 kom den nye helårsveien til Masi, samtidig som Masi ble tilknyttet elektrisitetsforsyningen.

Snowmobilen var i bruk inntil helårsveien mellom Alta og Kautokeino ble åpnet i 1965. Den fraktet post, varer og folk.

Fra 1965 overtok bussen vare- og personfrakten mellom Alta og Kautokeino. Til Karasjøk gikk Snowmobilen helt til indre riksveg kom i 1977.

I 1998/1999 er bygdeveien gjennom Masi blitt utbedret, med fjerning av smale bruoverganger og bedre standard. Også området på og rundt Hirsaluohkká er blitt utbedret mht. parkering og adkomst rundt forretningen, kirka og bensinstasjon.

2.4 Telefon, post og bank

I 1982 fikk Kautokeino direkte oppringt telefonsamband, og telefonstasjonen i Kautokeino ble nedlagt.

Fram til 1977 lå postkontoret i et privathus. Her kunne Masifolk hente posten sin fra postbokser som ble leid ut, samt foreta pengetransaksjoner. I 1977 ble postkontoret flyttet til nye lokaler, til kjelleren i en nybygd privatbolig. Der lå postkontoret frem til 1987. Da ble postkontoret flyttet til et nybygg der den fremdeles (2000) ligger. Postkontoret tilbyr postbokser og online bank- og betalingstjenester i tillegg til ordinære posttjenester

I 1985 ble det bygd banklokale på Hirsaluohka i Masi. Den ble imidlertid nedlagt i 1988.

2.5 Kirken i Masi

Det nåværende kapellet i Masi ble bygd og den nye kirkegården anlagt i 1965. At det tok nærmere 20 år før Masi kapell ble bygd, skyldes bl.a. planene om utbygging av Alta- og Kautokeinovassdraget og neddemningstruselen. Disse planene ble kjent for dem som arbeidet med kapellsaken allerede i 1954. Den nye kirkegården ble ikke tatt i bruk før i 1972, selv om den gamle kirkegården på østsiden av elva ble full i 1969. Mellom 1969 og 1972 var det mange døende og gamle som ga uttrykk for at de ikke ønsket å bli gravlagt i Masi pga. neddemningstruselen. I begynnelsen av 1980-årene gjennomgikk Masi-kapell endel utbedringer, bl.a. en ominnredning av våpenhuset i 1983 og innstallering av et skikkelig varmeanlegg.

2.6 Skole og barnehage

I 1967 brant den nye skolen med internatbygget - den ble gjenreist igjen i 1968. Før brannen hadde man søkt om å få utvidet Masi skole til en ungdomsskole. Rett etter brannen ønsket imidlertid Skoledirektøren i Finnmark å ikke bygge opp igjen Masi skole, og flytte Masi-barna til skolen i Kautokeino. Men etter sterkt press fra Masi og Kautokeino kommune ble skolen gjenreist i 1969, og fikk da status som ungdomsskole fra første dag.

I 1970 bestod lærerstaben av 12 lærere hvorav 5-6 lærere var samisktalende, og omtrent 130-140 elever. I 1976 fikk Masi skole innendørs svømmebasseng, inntil da hadde svømmeundervisningen vært lagt til bassenget ved Kautokeino ungdomsskole. I dag (2000) har Masi skole 8 lærere, hvorav 6 er samisktalende, og rundt regnet 40-50 elever. Dette elevtallet vil holde seg stabilt i mange år framover.

✓ To nye internat ble bygd i 1971, ca. 300 meter fra skolen. Til driften av internatene var det ansatt omtrent 10 personer. Umiddelbart etter driftsstarten kom det signaler om nedleggelse fra kommunen. I 1974 ble begge internatene tatt i bruk som privat gjestgiveri og ga arbeid til 6-7 personer. Det ene var i delvis bruk som internat helt til 1992/1993 for etpar elever.

Barnehagen i nedre-Masi ble bygd i 1970-71. Den er kommunal og har 3 ansatte. Den er samiskspråklig men tar også inn norskspråklige barn i alderen 0-5 år. Dette er et helårig tilbud. I dag er det 16 barn ved barnehagen.

2.7 Helse- og sosialinstitusjoner

Det har aldri vært gamlehjem eller tannlege i Masi. Heller ikke lege til daglig. Sykestua hadde lege en gang i uka, samt helsesøster til stede. Etter 1966 ble sykestua i stadig mindre grad brukt til pleie av syke. De pleietrengende ble sendt til Kautokeino. Sykestua ble også delvis brukt som internat mens Masi var uten internat etter skolebrannen i 1967. Sykestua i Masi ble avvirket i 1986. Masi har ikke sosial- eller trygdekontor. På 1990-tallet hadde sosialkontoret i Kautokeino en ordning med en kontordag i uka i Masi, men dette er det slutt på idag. I begynnelsen av 1990 ble eldresenteret startet, som et dagtilbud til bygdas eldre, 3 ganger i uka, med middagservering og sosialt samvær. Eldresenteret er lokalisert i det nordligste av de to internatbyggene. Det er lege en gang i uka i, med kontor i det sørligere internatet, ved siden av eldresenteret.

2.8 Foreningsliv

Norske Kvinners sanitetsforenings avdeling i Masi ble startet i 1962. Maze Idrettslag er dannet i 1949. Maze Sameforening ble grunnlagt i 1978, Masi Bygdelag i 1974. Fra midten av 1970-tallet ble det startet ungdomsklubb i bygda. Ungdomsklubben ble i begynnelsen holdt i skolens lokaler. I 1988 fikk ungdomsklubben lokaler i brakka ved skolen, der biblioteket ligger. Sangkor med deltagelse av lærere og elever ved Masi skole har bygda hatt siden 1972. Søndagsskoleundervisning har Masi hatt siden 1942. Sykestua i Øvre-Masi ble også benyttet til virksomheter som søndagsskole, pikeforening og andre former for ungdomsarbeid i regi av Den Evangelisk Lutherske Frikirke. Frikirken drev et omfattende evangeliseringsarbeid i Masi og omegn, også dette med utgangspunkt på Sykestua. Dette arbeidet fortsatte etter at sykestuedriften ble nedlagt i 1986 og frem til 1994. Eiendommen er nå solgt til en privatperson.

2.9 Kulturell virksomhet

I 1979 ble kunstverkstedet etablert i det ene internatbygget. Som et resultat av virksomheten ved kunstverkstedet i Masi dannet 6 kunstnere Samisk kunstnerforbund. Dette samarbeidet førte også til dannelsen av Samisk Kunstsenter i Karasjok. Dette at kunstverkstedet i Masi har vært så sentral i utviklingen innen samisk kunst har ført til at verkstedet i dag har status som gjesteatelier. Dette betyr at kunstverkstedet i Masi er med i en nordisk stipendordning for kunstnere. Stipendordningen finansierer oppholdet for en kunstner i opptil 3 måneder. Kunstverkstedet er fullt utstyrt med bla. utstyr for trykking av tresnitt. Verkstedet kan ha opptil 3 kunstnere på besøk samtidig. Dette gir selvfølgelig ringvirkninger her i bygda, da disse folkene kjøper varer og tjenester her i bygda. I Masi har vi idag 3 høyt utdannede kunstnere, en som bl.a. har gått ved Kunst og håndverksskolen i Oslo, en 5 års utdanning ved Kunstakademiet i Oslo, og en er utdannet illustratør med 4 år ved Kunsthøgskolen i Bergen.

3 UTVIKLINGEN I PRIVAT NÆRINGS LIV 1960-1990

3.1 Turisme - overnatting - kafee

I 1971 ble det startet kafedrift i et privathus på Hirsaluohkká. Denne kafeen var i drift fram til 1975 da den ble avviklet. Denne ga arbeid til 3 personer.

I 1974 fikk en person leie begge internatbyggene av kommunen, da kommunen ønsket å legge ned internatdriften, og startet gjestegården. Ihvertfall 6-7 av de tidligere internatansatte fikk heltidsstilling ved gjestegården. Først var tilbudet kafe og overnattingsmuligheter. Gjestegården hadde også et tilbud om leie av rom med selvbetjent kjøkken. Lønnskostnadene økte kraftig i været pga. ny tariff for hotell- og reiselivsansatte, og førte til en vanskelig økonomi allerede i starten. I tillegg krevde kommunen en høy husleie for disse to internatbyggene. I 1975 utvidet Gjestegården med utstyr til å drive leirskolevirksomhet, deriblant 5 hester, flere lavvoer og kanoer. Dette ga arbeid til enda en mann, til oppstalling og foring av hestene. Gjestegården hadde skoler fra hele Finnmark som kunder. Gjestegården startet også med å formidle elvebåtsafarier, der elvebåter i bygda fikk turene. Ihvertfall en mann var hyret til elvebåtfører. Men samtidig kom det nye regler om sikkerhetsutstyr for båter i passasjertrafikk, noe som førte til ekstra utgifter for driften. I 1978 avviklet gjestegården.

I 1973 ble det også startet kafe i et privathus i Øvre-Masi. I tillegg var det tilrettelagt for teltcamping. Etterhvert utvidet kafeen med 10 utleiehytter. I 1975 startet kafeieren et trykkeri som en binæring for å få flere bein å stå på. I 1979/1980 ble kafeen i Øvre-Masi utvidet med sanitærbygg av tømmer og endret status til et turistsenter. I 1979/1980 flyttet kafeen til et nybygg av tømmer ved siden av sanitærbygget. Virksomheten sysselsatte 5 personer helt eller delvis. Den første eieren avviklet turistsenteret i 1983 pga. liten lønnsomhet.

Turistsenteret gikk gjennom flere eierskifter inntil nåværende eiere overtok i 1989. I 1990 ble turistsenteret utvidet med et anlegg for campingvogner. Kafedriften på turistsenteret fortsatte inntil brannen i 1998. Fra da av ble det drevet som en ren campingplass med hytteutleie og oppstillingsplass for campingvogner. Oppstillingsplassen for campingvogner er senere modernisert med sanitæranlegg og i år (2000) skal kafeen gjenreises.

Man ser at det nokså samtidig (1971-1975) var tre kafeer i drift i Masi. Av disse tre er bare en igjen i drift.

3.2 Industri

I 1972 startet man planleggingen av en betongvarefabrikk i Masi. I 1974 ble Masi Betong A/S dannet. Aksjeeiere var en rekke enkeltpersoner fra Masi, samt Kautokeino kommune. Fabrikken var tenkt plassert ved Goarvemohkki, mellom riksveg 93 og Kautokeinoelva, ca 1500 meter overfor brua over Mázejohka. Fabrikken skulle produsere og selge ferdigbetong og betongvarer til bruk ved boligbygging, landbruksbygg, kommunaltekniske anlegg m.m. Søknad om økonomisk støtte til oppbyggingen av fabrikken ble sendt i 1975, til blant annet Disktriktenes utbyggingsfond. Det var allerede rigget opp en maskin på Goarvemohkkeluohkká, men fabrikken kom aldri på beina. De som ledet firmaet, ga opp på grunn av all motgang og avviklet hele ideen.

På midten av 1990-tallet ble det startet et fiskemottak for innlandsfisk på Hirsaluohkká. Denne ble imidlertid avviklet etter ca. 3 års drift.

3.3 Butikk - kiosk

I 1965 fikk Masi en ny matvarebutikk i nybygde lokaler på Hirsaluohkká, samtidig som den gamle matvarebutikken ble omdannet til en manufakturforretning. Manufakturforretningen var i drift fram til 1987, da den ble nedlagt. I 1978 ble matbutikken utvidet og modernisert til selvbetjeningsbutikk.

I tilknytning til matbutikken er det bensinstasjon. Her finnes også betalingskortautomat og online-tipping.

På første halvdel av 1970-tallet startet et ektepar fra Nedre-Masi kioskdrift, fra en leilighet. I 1989 flyttet kiosken til Hirsaluohkká og startet med videoutleie. Kiosken ble drevet til 1996, da den ble avviklet fordi eierne flyttet fra Masi. Den har siden ikke vært i drift, bare bygningen står igjen.

Det var drift av en videokiosk ved forskjellige eiere på 1980-tallet. Det var også en bedrift som tilbød båtsafari på elven med en større overbygd plastbåt på 1980-tallet. Vi har ikke nøyaktige tall for disse, men begge er avviklet.

3.4 Entreprenør-, bygge- og anleggsvirksomhet

I gjenreisningstiden (begge sider av 1960-tallet) var det rundt regnet 5 personer fra Masi som livnærte seg som snekkere, ved reisingen av boliger og andre bygg i Masi.

I 1954 gikk to karer fra Masi sammen om å kjøpe en landbrukstraktor og drev med nybrottsarbeidet her i bygda. Etterhvert avviklet de samarbeidet og i 1958 startet den ene med et par anleggsmaskiner i Nedre-Masi. I 1968 utvidet han maskinparken med en traktorgraver, og i 1985 kjøpte han en hjullaster. Arbeidet besto for det meste i grave- og anleggsarbeid i forbindelse med byggevirksomhet, for det meste i kommunal regi. Denne virksomheten ble nedlagt i 1985.

I 1934 hadde to fra Masi kjøpt en lastebil og drev med transportvirksomhet, i starten for veganleggsarbeidet mellom Alta og Kautokeino. Etterhvert overtok den ene, bosatt i Nedre-Masi, denne transportvirksomheten og drev med dette fram til 1972. Sønnen overtok da transportfirmaet, og fortsatte med transportvirksomhet og snebrøyting. Denne bedriften har etterhvert utvidet maskinparken og driver i tillegg til transportvirksomhet også med anleggsmaskiner. Den er idag fortsatt i drift.

Rundt 1978 fikk Masi en tredje entreprenørbedrift i Øvre-Masi, ved at eieren flyttet fra Kautokeino til Masi. Denne bedriften er fremdeles i drift.

Fram til 1985 kan vi si at det var 3 entreprenørbedrifter i virksomhet samtidig i Masi. I dag er det to igjen.

3.5 Verksted - delelager

I 1965 ble det etablert et scooterutsalg og -verksted i forbindelse med matbutikken på Hirsaluohkká. Verkstedet var i drift fram til 1992, da den ble avviklet.

På 1970-tallet ble det etablert et snescooterverksted i Nedre-Masi. I begynnelsen var lokalene på størrelse med en vanlig garasje. Etterhvert ble denne erstattet med et moderne bygg i to etasjer, med verkstedshall og kontorlokaler i andre etasje. Denne var i drift ihvertfall til slutten av 1980-tallet, da den ble nedlagt.

3.6 Pelsdyroppdrett - skinnproduksjon

I 1982 ble det startet en revefarm i Nedre-Masi. Den hadde 2 deltidsansatte 3 måneder for året. Ellers ble farmen drevet av eieren. Inntil de siste 3 årene gikk farmen meget godt, men deretter gikk den med underskudd pga. fallende skinnpriser. Den var i drift fram til 1992, da den gikk konkurs.

På øst-siden av elva ble det også anlagt en revefarm, i 1985. Pga. prisfallet på reveskinn måtte den avvikle i 1994. Ved siden av revefarmen holdt farmeieren også en del sauer. Dette er nå avviklet.

På slutten av 1980-tallet ble det etablert et skinnberederi i Øvre-Masi. Den var lokalisert i kjelleren i et privathus. Bedriften gikk godt i starten og hadde overskudd. I 1992 ble det bygd et nytt fabrikklokale til skinnberederiet, men pga. ulike problemer gikk bedriften konkurs i 1993/1994.

3.7 Sammenfatning av næringsvirksomheten 1960-1990

For de av virksomhetene som ikke lenger er i drift er tendensen klar: De fleste ble nedlagt fra midten av 1980-tallet og første halvdel av 1990-tallet. Nedleggelsene skyldes ulike årsaker. Noen avvirket selv i en utsatt situasjon, andre gikk konkurs, eller ble avvirket fordi eieren flyttet fra bygda. Konkursene synes å være betinget av sviktende marked og/eller dårlige økonomiske rammebetingelser for driften. 13 av 17 virksomheter i privat regi ble avvirket i eller tett opptil denne perioden.

Det vil si at ca. 75% av bedriftene som var igang mellom 1975-1990 er lagt ned.

Det er også verdt å legge merke til at banken la ned virksomheten på slutten av 1980-tallet.

Nedleggelsene synes også å falle i tid sammen med nedgangen i boligbyggingen og folketallet mellom 1980 og 1990.

3.8 Nyetablerte næringsvirksomheter ca. 1990-2000

I løpet av de siste 10 årene er det etablert en del bedrifter i Masi, gjennomgående for de fleste er at dette er enmannsforetak - eller familieforetak.

I 1989 ble det etablert en turismebedrift med elvebåtsafari som hovedtilbud, samt et regnskapsbyrå. Begge disse er i drift i dag. Regnskapsbyrået ble i 1999 utvidet med et eget kontor i Kautokeino. Disse to bedriftene sysselsetter 2-3 personer. Bedriftene ligger på Hirsaluohkká.

Det ble etablert en bedrift for salg av klær i 1994/1995, i nedre Masi. I 1996 utvidet bedriften med produksjon og salg av duodjiprodukter i både skinn og horn/bein/tre. Det er bygd helt nytt, fullt utstyrt verksted til duodjiproduksjon.

I 1993 ble det startet en konsulentbedrift for oversettelses- og tolketjenester, som senere er utvidet med forlagsvirksomhet og multimedieproduksjon (video, bøker, data). Denne bedriften sysselsetter 2 personer, og er lokalisert på Hirsaluohkká. Den er ennå i drift.

Omtrent 1995 ble det startet en turismebedrift som tilbyr safari med rein i vintersesongen (desember til april), og opplevelser i lavvo.

I 1997 ble det etablert produktorientert konsulentvirksomhet (lærebokproduksjon o.l.) rettet mot det samiske skoleverket, i Øvre-Masi. Denne virksomheten sysselsetter 1 person og er fremdeles i virksomhet.

I 1997 ble det etablert et firma for musikkproduksjon i Masi. Først leide firmaet lokaler i Nedre-Masi. I 1999 bygde eieren av produksjonsfirmaet et nytt bygg som huser et moderne musikkstudio, 200 meter fra nybrua på østsiden av elva. Musikkstudioet er fortsatt i drift.

I 1997 startet et ektepar i Øvre-Masi en duodjibedrift for produksjon og salg av håndverksprodukter i tre/horn/bein og skinn. De selger produktene fra en utsalgsbod til turistene. Denne sysselsetter 2 personer.

En ung kvinne, også fra Øvre-Masi, startet i 1999 en bedrift for produksjon av trerammer som er glasert og ildblåst. Bedriften sysselsetter en person.

I 1999 grunnla man i Øvre-Masi en bedrift som tilbyr scootersafari, opphold i lavvo, reinflokker og villmarksopplevelser. Denne sysselsetter 4 personer.

3.9 Sammendrag nyetableringer ca. 1990-2000

De siste 10 årene er det etablert 4 bedrifter som gjør bruk av datateknologi i virksomheten. Et regnskapsbyrå, et konsulentbyrå rettet mot bokprosjekter, et konsulentfirma rettet mot multimediatjenester og et musikkstudio med digitalt utstyr.

Det er også startet 3 turismebedrifter, alle med en form for safari og opplevelser som tilbud.

I tillegg er det startet 3 bedrifter innen trehåndverk og duodji. 1 av disse driver også med salg av fritidsklær.

Disse 10 bedriftene er de eneste nyetableringen siden nedgangen på 1980-tallet.

3.10 Samlet vurdering av næringslivet i perioden 1960-2000

Det som er iøyefallende er at hovedtyngden av etableringene, når en ser på fra allerede etablerte bedrifter, skjedde på 1970-1980 tallet. Deretter gikk det 10 år, til årskiftet 1989/90 før vi igjen fikk nyetableringer i Masi. En stor del av etableringene fra 1970-1980 tallet er dessuten avvirket i mellomtiden, slik at man kan snakke om en dødperiode på 10-15 år for næringslivet i Masi, da bedrifter ble nedlagt og nye ikke ble etablert for å erstatte disse.

I tillegg er det viktig å legge merke til at det var tre bedrifter med vekstpotensiale som ble nedlagt eller midlertidig nedlagt mellom 1975-1983, nemlig kafeen, gjestegården og turistsenteret. Allerede i starten sysselsatte disse mellom 15-17 personer.

Først i midten av 1990-tallet ble det etablert en større bedrift som sysselsatte flere personer, nemlig ferskfiskmottaket på Hirsaluohkká, men det er som nevnt lagt ned.

Alt i alt kan vi si at næringslivet i Masi har hatt tilbakegang i rapportperioden.

4 JORDBRUKET OG REINDRIFTSNÆRINGEN I MASI

Reindrift og jordbruk har opp gjennom tidene vært de to hovednæringene for befolkningen i Masi. De fleste flyttsamer levde av sin reinflokk. I tillegg til noe rypefangst, molteplukking og det som turistene la igjen om sommeren, så hadde de ingen biinntekter. Hos de fastboende kunne ikke jordbruket ene og alene gi dem nødvendig inntekt. De måtte ha biinntekter ved siden av. Kjøpmann Nils Mathis Turi sa i sin tid slik (ca. 1960): "I Masi lever de fleste bare av biinntekter."

5 UTVIKLINGEN I REINDRIFTSNÆRINGEN I MASI 1960-1990

5.1 Generelle utviklingstrekk

I 1852 stengte man den finsk - norske grensa. Reindrifta i Finnmark fikk problemer, da de på den tida også brukte en del områder i Finland som vinterbeite. Med bakgrunn i nevnte grensesetting ble det ved Kgl. Res. Av 9. april 1853 bl.a. forbudt med reinbeiting om sommeren i indre deler av Finnmark. Grensesperringa, og økende befolkning medførte at man fikk lite med plass i indre Finnmark. Derfor fikk man i 1888 adgang til å fordele sommerbeitestrekninger på fylkets øyer og halvøyer mellom fylkets reineiere.

På de siste 200 år har det skjedd bare mindre endringer i reindriftsformen når en ser bort fra overgangen fra et liv i telt til hus og den tekniske og økonomiske utviklingen ved at man har erstattet kjørerain med motoriserte fremkomstmidler.

Frem til etter andre verdenskrig var det for Kautokeino reinsogn mest vanlig at familien bodde i telt og flyttet med reinhjorden hele året. I 1911 hadde bare 9 av 146 familier vinterhus. Fra 1911-1945 endret situasjonen seg lite, men etter dette har det skjedd store endringer, slik at i dag bor alle som driver reindrift i Kautokeino i vinterhus.

Tidligere var det normalt at reineiere bodde spredt om vinteren og i mer tilknytning til sine vinterbeiteplasser enn hva forholdet er i dag. Overgangen fra telt til hus og mekaniseringa i næringa har gjort til at flesteparten av reineierne i dag bor i tettsteder eller mindre bygder på vidda. Derfor har flere flyttsamer smått om sen bygd seg hus og slått seg ned i Masi.

Før i tiden var det vanlig at familien bodde i telt på sommerbeite i nærheten av reinen. I dag bor de fleste reindriftsfamiliene i sommerhus eller telt i nærheten av veier eller annen bebyggelse. Gjennomgangen og tilhørigheten til Masi har senere medført at flere flyttsamer har etablert seg med hus i Masi.

Fra 1960-74 ble antallet flyttsamer fordoblet. Årsaken til dette er at flere av flyttsamene etablerte seg med eget hus i Masi som følge av bedre kommunikasjoner og større mekanisering i drifta ved at snøscooteren ble tatt i bruk.

5.2 Flyttsamenes betydning for bygda Masi

Høst- og vårflyttinger har bestandig fulgt de samme flytteveier. Flyttsamene som hadde beiteområder i Masi-området brukte bygda som et gjennomgangsområde. Det hendte også andre flyttsamer med vinterbeiteområder lenger sør passerte Masi.

Gjennomgangen var til nytte for alle. Slaktinga kunne ofte foregå i nærheten av Masi om høsten. Fastboende med lite eller ingen rein fikk muligheten til å skaffe seg kjøtt. De som hadde sauer, byttet bort grener og votter med peskeskinn. Man byttet også til seg materialer som man sydde skaller, bellinger og annet skinntøy med. De fastboende nøt på mange måter godt av flyttsamenes gode økonomi, og vanligvis var det mer penger i omløp når flyttsamene oppholdt seg i området.

Gjennom tidene har forholdet mellom flyttsamer og fastboende har vært bra, det har ikke vært konflikter, slik som mellom samme befolkningsgrupper på kysten. Grunnen er at en stor del av reinflokkene ikke oppholder seg i Masi-området om sommeren, og derfor ødelegger de ikke åker og eng som ved kysten.

Med tiden har nok forholdene endret seg litt. Med dagens moderne jordbruk må jordbrukere som har jord nær flyttevei, gjerde inn dyrket mark, for å unngå beite- og tråkkskader med påfølgende konflikter.

Slektskapet mellom de fastboende og flyttsamene har også vært viktig for forholdet dem imellom, da det mellom mange av familiene i de to gruppene er slektskap. Det er mange flyttsamer som opp gjennom tidene har funnet sin utkårede blant de fastboende i Masi og omvendt.

Flyttsamene er sterkt knyttet til hjemlige trakter. Når kommunikasjonen med kysten og mekaniseringa i næringa ble bedre, så bygde mange flyttsamer i etterkrigstiden seg vinterbolig i Masi.

5.3 Driftsformer

Beitekapasiteter, reguleringsbestemmelser og øvre grense for reintall, sammen med utviklingen av ny teknologi i næringen, og bedre kommunikasjoner mellom sommer og vinterbeitene har også vært en betydelig årsak til tilbakegangen i antall personer tilknyttet reindriftnæringen. Dette gjelder i særgrad kvinner hvis rolle har vært mer og mer avtagende. Reindriftsloven og håndhevingen av denne gjennom de tidligere "lappefogdene" har også medført at kvinnenes rolle i næringen er blitt mindre.

I den forbindelse kan man nevne følgende lover som har hatt betydning for reindriftnæringa: Lov om reindrift fra 1978, sist endret i 1999, Lov om reinbeiting i henhold til konvensjon av 9.februar 1972 mellom Norge og Sverige om Reindrift, sist endret 1985.

Med innføringen av snescooteren forsvant behovet for kjørerein om vinteren. Når man sluttet å temme og holde kjørerein til vinterbruk, ble man stående uten transport om sommeren. Den samme reinen skulle jo også brukes som kløvrein om sommeren. Derfor erstattet firehjulingen denne transportformen om sommeren.

Myndighetene vedtok også bestemmelser om slakteuttak. Disse bestemmelsene gikk ut på å slakte rein av en viss vekt og størrelse, og et visst antall. Dessuten innførte myndighetene et papirvelde for reindriften som førte til vanskeligheter for mange. Man måtte overholde svarfrister overfor myndigheter, det gjaldt dokumenter og skatte- og avgiftsbetalinger. Dette medførte at man la seg til en driftsform hvor tiden spilte en viktig rolle. Man måtte komme seg raskt til og fra reinsdyrflokkene.

Etter hvert fikk man også den omdiskuterte gjerdebyggingen. Det har vært mange meninger både for og imot disse gjerdene, men resultatet er i hvert fall at inntil gjerdene er beite helt nedtråkket.

Et annet problem er at det er altfor mye rein i forhold til beitegrunnet.

5.4 Sysselsetting

Tall vedrørende aktive næringsutøvere (innen bi- og hovednæring) innen reindrift og reintall har det imidlertid vært vanskelig å fremskaffe. Men iflg. en tabell fra desember 84 som viser antall driftsenheter med antall familiemedlemmer fordelt på beitedistrikt for reindriften som har vinterbolig i Masi, så har 5 distrikter (22- fiettar, 23 - Seainnus /Navgg, 26- Lahkkonjarga, 27 Joahkonjarga og 40 orda) totalt 31 driftsenheter med 149 familiemedlemmer. Av samtlige driftsenheter i Vest-Finnmark reinbeiteområde pr. 1.8.84 (286 driftsenheter) utgjorde Masi's andel ca. 11,6%.

I 1985 var ca. 150 personer tilknyttet reindriftnæringa i Masi, noe som utgjorde ca. 55% av arbeidsstyrken i Masi.

Omstillingsprogrammet for indre - Finnmark (1993-98) skulle hjelpe folk som ville avvikle med reindrift til å gå over i andre næringer. I følge tall fra a - etaten i Kautokeino omstilte 4 driftsenheter i Masi. Dette innebar at totalt 12 personer avviklet i næringa.

Det har vært vanskelig å kunne tallfeste eksakt hvor mange personer reindriften i Masi sysselsetter, men vi har brukt det tallmaterialet vi hadde til disposisjon til å regne ut verdiene i nedenstående tabell.

Utviklingstendenser i reindriften - Masi :

Årstall	1960	1970	1980	1985	1990	2000
Driftsenh.	43	44	40	40	40 (42)	36
Personer /drifts	1	1	2,6	3,8	5,0	6,7
Personer i arb.	43	44	104	152	200 (220)	241
Reintall	?	?	20 165	?	35 663	?

For å regne ut antall driftsenheter for hvert av tidspunktene i tabellen ovenfor, har vi brukt følgende metode: Vi har gått ut fra Statistisk Sentralbyrå's statistikk for antall sysselsatte i primærnæringene i Masi. Vi har videre antatt at 1 gårdsbruk i Masi svarer til 1 årsverk (1 person). Vi har videre statistikk over antall gårdsbruk i drift i Masi i 1959, 1969 og 1979 (Hans Nilsen:1982). Tallene for 1990 er hentet fra kommunens landbrukskontor. Tallene for år 2000 har vi innhentet ved feltundersøkelser/intervjuer. Bl.a. har vi trukket fra 4 personer som har avviklet reindriften mellom 1990-2000 som følge av disse opplysningene og fått 36 driftsenheter for år 2000.

Ved å trekke fra antall gårdsbruk fra antall sysselsatte i primærnæringen har vi kommet fram til antall sysselsatte (1960, 1970) eller driftsenheter (1980, 1990, 2000) i reindriftsnæringen i Masi.

Vi har også sett på statistikken for de områdene i Vest-Finnmark hvor reindriftssamene fra Masi har driftsenheter. De fem områdene omfatter distriktene 19-Sállan, 22-Fiettar, 23-Seainnus/ Návggastat, 26-Láhkkonjárga og 27-Joahkonjárga. Så har vi beregnet middelveidien for antall personer per driftsenhet i disse distriktene. Disse middelveidene er så ført inn i tabellen over. Vi vet at Reindriftsloven, som innførte begrepet driftsenhet, kom i 1978. Vi antar derfor at for 1960 og 1970 er begrepene driftsenhet og person synonyme, dvs. 1 person per driftsenhet.

Selv om vår beregning av antall driftsenheter kan være noe usikkert kan vi bruke dette tallmaterialet til å vise tendensen innenfor reindrifta i Masi. Vi ser at antall driftsenheter holder seg stabilt, avviket i 1990 (42) kan forklares med økt sysselsetting innen fiske og kombinasjonsnæringer i Masi, som da er registrert under sysselsatte i primærnæringene. Mest sannsynlig er antall driftsenheter 40 også i 1990. Som en kontroll på verdiene i tabellen, har vi ført inn år 1985, der vi har faktiske opplysninger over antall rein og driftsenheter fra Masi. Det viser seg at vårt anslag for antall sysselsatte etter denne metoden stemmer godt med det som er oppgitt (vår tabell: 152 personer, andre kilder: 149-150 personer).

Fordi vår beregning av antall driftsenheter og personer per driftsenhet tilhørende Masi kan være noe usikkert, vil vi bare bruke dette til å vise tendensene. Antall sysselsatte i reindriften finner man om man ganger antall driftsenheter med antall personer per driftsenhet.

Selv om vi tar visse forbehold viser dette likevel at antall sysselsatte i reindriften har økt i perioden.

Det er nærmest en fordobling av antall sysselsatte i reindriftsnæringen mellom 1980-2000. Vi ser også at antall rein ser ut til å øke i denne perioden. Mellom 1980 og 1990 økte reintallet med 77%. Antall personer knyttet til næringen økte med 92%. Økningen i antall rein og antall personer sysselsatt i næringen er nokså sammenfallende.

Det er imidlertid grunn til å se med litt skepsis på tallene for år 2000 da reindriftsnæringen på 1990-tallet har gjennomgått store endringer i forbindelse med omstillingsprogrammet. En statistisk metode som forutsetter kontinuerlig vekst eller nedgang vil derfor kunne vise feil.

5.5 Sammendrag

I Masi er antall sysselsatte i reindrifta fordoblet i perioden 1980-1990. At antall driftsenheter ikke har økt i perioden kan forklares med dagens lovregulering som ikke tillater overføring/salg av driftsenheter når eieren avvikler. De unge har ikke mulighet til å få sin egen driftsenhet. At antall personer per driftsenhet har økt kan forklares med at det er en økning i antall unge som arbeider i reindriften, selv om de ikke har egen driftsenhet. Dette kan også være et tegn på at de unge i Masi av mangel på annet arbeid har gått inn i reindriftsnæringen.

I praksis betyr dette at næringen er blitt forgubbet ved at det gjerne er de eldre som har egen driftsenhet og dermed innflytelse innen næringen.

6 UTVIKLINGEN I JORDBRUKSNÆRINGEN I MASI 1960-2000

I perioden frem til siste verdenskrig ble jordbruket drevet under svært primitive forhold. Fjøsammer og tømmerhus var vanlige. Man hadde vanligvis 2-3 kyr av en liten rase kalt fjellrasen. Daglig melkemengde var ca. 6-7 liter, men i perioder om våren da fóret tok slutt sulteforet man dyrene, og da lå melkemengden som oftest på 1-2 liter. Vanligvis tok foret slutt når folk satte på flere dyr enn de hadde for til. Dessuten var det en 2-3 måneder lenger innføringsperiode her enn i Sør-Norge.

Frem mot 1960 forbedret fortilgangen seg betraktelig, samtidig som man brukte kraftfór. Fjellrasen klarte likevel sjelden å gi over 10 liter om dagen.

Man har lange tradisjoner med sau i Masi. Ett enkelt bruk kunne ha opptil 30 voksne sauer. Den gang ble sauene melket hele sommeren. Om kvelden skilte man lammene fra mora, og så melket man om morgenen. Av melken lagde man ost. Om høsten solgte man adskillig med sauekjøtt. I Masi hadde man også geitehold, og i 1959 var det totalt 21 geiter i bygda.

6.1 Bruken av hjemmejord

Inntil nydyrkinga av hjemmejorden eller nyrydding på områder som lå inntil gården økte, måtte alle i Masi hente mye av høyet fra skog- og myrslåtter. På utslåttene satte man høyet i stakk og fraktet det hjem om vinteren med hest eller reinsdyr.

Først i begynnelsen av 1950-tallet økte nydyrkingen i Masi, og inntil da lå jorden omkring husene udyrket de fleste stedene. Den var verken pløyd eller spadd om. En tue her og der var nok fjernet og en og annen grop jevnet, men høyet som ble dyrket på hjemmejorda var ikke stort bedre enn skogs- og myrhøy. Hendte det at jorden ble snudd, ble den ikke tilsådd med grasfrø, men åkeren måtte grasbinde seg selv.

Åkerbruket har alltid vært uten særlig betydning i Masi, da fare for nattefrost tidlig i august alltid er tilstede. I gode somre har man allikevel fått gode avlinger av potet, gulrøtter, salat og nepe.

6.2 Tilleggsfor

Tidligere var det vanlig å utnytte forskjellige slags tilleggsfór i tillegg til høyet fra hjemmejorda og uteslåttene. Det kunne være reinlav, islandslav, mose og bjørkeris. Bjørkeris ble særlig brukt i når det var lite fór igjen om våren, men også om vinteren. Til fóring brukte man også vier, selje og rogn.

6.3 Trekkraft

Frem til 1950 ble i hovedsak hest og rein brukt som trekkraft, men etter den tid er antall hester blitt redusert til fordel for traktoren. I 1959 var det 22 hester og 6 traktorer i Masi og i 1969 var det 3 hester og 8 traktorer.

6.4 Behandling og bruk av husdyrgjødsel

Før nydyrkinga ble husdyrgjødselen lite brukt som vekst- og jordforbedringsmiddel i Masi. Husdyrgjødselen ble på mange steder liggende utenfor fjøsveggen, oppsamlet gjennom flere år, mens jorda ga liten avling på grunn av mangel på næring. Før i tiden dro man gjødselen om vinteren med en spesiallaget liten pulk, men senere kom hesten og tippvogner. Da samlet man gjødsel utenfor fjøsveggen til sent på høsten, og så kjørte man det utover jorda. Noen lot den stå til våren.

Først etter siste verdenskrig er kunstgjødsel blitt brukt på åker og eng. Gjennom økt kultivering av jord fikk man en mer fornuftig bruk av husdyrgjødsel.

6.5 Salg av jordbruksprodukter

Jordbruket i Masi har gjennom tidene hovedsakelig vært selvforsyningsjordbruk. Allikevel har man til en viss grad solgt produktene til sambygdingene uten jord og til flyttsamer, spesielt melk. Man solgte produktene for å få litt kontanter, men også fordi man produserte mer enn det man selv hadde bruk for.

Selvforsyningsjordbruket bestod lenge i Masi, helt til midten av 1930-tallet, hovedsakelig på grunn av dårlig kommunikasjon med omverdenen.

I perioden etter annen verdenskrig og frem til opprettelsen av helårsvei, var det en betydelig nydyrking som medførte økt produksjon. I denne perioden leverte bøndene melk til skoleinternatet og sykestua, og bortsett fra det som man brukte selv eller solgte til flyttsamer og fastboende, sendte man overflødig kjernet smør til meieriet i Alta. Man begynte med organisert salg av melk til meieriet i Alta januar 1961. Bortsett fra melk- og melkeprodukter solgte man en del sauekjøtt den tida det ble holdt mye sau.

6.6 Utviklingen i jordbruket i Masi

I 1952 opprettet man Masi maskinlag.

I 1956 kjøpte man inn to avlsokser fra Langfjorden i Alta til kommunen. De ble brukt i avlsarbeidet med gode resultater.

1961 Organisert salg av melk til meieriet i Alta.

I 1963 hadde man i Masi 7 bruk som var i drift på øst-siden av Masi-elva.

Masi fikk strøm i 1964, og man begynte å bruke melkmaskinen først et stykke ut i 60-årene. Frem til 1969 ble mye av den produserte melka i Masi avsatt privat.

På midten av 60-tallet og utover bygde de fleste sin første silo som var meget små. Senere bygde man flere og større siloer på mange bruk.

I 1966- 67 kjøpte man inn ca. 40 drektige NRF-dyr og kombinert med kunstig inseminering økte NRF-dyr antallet fort.

Jordbruket i Masi stagnerte i forhold til kommunen for øvrig på midten av 1960-tallet og fram til 1979. Neddemmingstrusselen av Masi, i forbindelsen med den planlagte utbyggingen av Alta-Kautokeinovassdraget, synes å være hovedårsaken til at jordbruket gikk tilbake i denne perioden.

Jevnt over har antall småbruk for Masi gått kraftig tilbake siden 1959, samtidig som middel store bruk har økt betydelig. Man hadde 26 småbruk i Masi i 1959, tallet gikk ned til 7 i 1979. Dvs. at i den perioden har 19 bruk opphørt i Masi, dvs. 73%. Forklaringen er at mange småbruk ble lagt ned, og jordbruksdrifta ble konsentrert på større, men færre enheter. De større enhetene har økt hovedsakelig ved økt nydyrking, man har ikke kjøpt eller leid jord fra andre eiendommer. De mindre enheten som ble avviklet, lå ofte på avsides plasser med dårlige kommunikasjonsforbindelser. I dag har man 4 bruk i drift.

Utviklingen i antall gårdsbruk – Masi

År	1959	1969	1979	1990	2000
Antall bruk	26	12	7	5	4

Utviklingen i gårdsbrukets betydning som næringsvei - Masi

År	Eneste	Viktigste	Ikke viktigste	Antall bruk
1959	1	11	13	25
1969 *	2	5	5	12
1979	3	1	3	7

1. Bruket som eneste leveveg (eneyrke)
2. Bruket som viktigste leveveg (hovedyrke)
3. Bruket som ikke viktigste leveveg (sideyrke)

*Tellingen 1969 gjelder bruk med minst 5 da jord i drift og over
Utviklingen viser at flere brukere får jordbruket som eneste yrke, samtidig får færre jordbruket som viktigste og ikke viktigste leveveg.

Yrkeskombinasjoner

	Viktigste leveveg			Ikke viktigste leveveg		
	1959	1969	1979	1959	1969	1979
Varehandel	-	-	-	-	-	1
Fiske- fangst	2	-	-	2	-	-
Off. og sos. tj.	-	-	-	-	-	1
Samferdsel	-	-	-	1	1	-
Anlegg	7	-	-	2	1	1
Pensjon	1	3	-	6	2	1

Fiske og fangst var av større betydning i 1959 enn i 1979. Anleggsvirksomhetens høye andel skyldes at helårsveien til Kautokeino (riksvei 93) ble bygget på 1960 tallet. Pensjon utgjør en

lav andel at yrkeskombinasjonen, da samene hadde lavere gjennomsnittsalder enn landsgjennomsnittet.

Den sterke nedgangen i bruk fra 26 i 1959 til 7 i 1979 forklarer at få har valgt kombinasjonsformen. Valget har stått mellom å utbygge bruket til hovedinntektskilde eller å nedlegge det. De fleste har avviklet.

Alderssammensetning

Brukets st. Da	I alt	<40	40-59	60>	gj. sn. alder
1959					
5-19,9	7	1	3	4	65,9
20-49,9	11	1	7	3	49,3
50-99,9	6	1	3	2	50,3
100>	-	-	-	-	-
1969					
5-19,9	-	-	-	-	-
20-49,9	6	-	5	1	58,6
50-99,9	6	-	4	2	55,8
100>	-	-	-	-	-
1979					
5-19,9	-	-	-	-	-
20-49,9	2	1	-	1	52,0
50-99,9	5	2	-	3	50,8
100 >	-	-	-	-	-

Gjennomsnittsalderen for brukerne er høy, spesielt på de minste brukene i 1959. Etter hvert går de minste brukene ut, samtidig som gjennomsnittsalderen på de største brukene går ned. Nedleggelsen av drifta ser ut til å være nøye knyttet til alderen på brukeren og størrelsen på bruket.

Den yngre generasjon har funnet ut at det ikke er mulig å satse på fortsatt drift av bruket. De har gått over i andre yrker med bedre lønn. Dermed har overdragelsen til en ny generasjon blitt utsatt eller uteblitt.

I 1975 var omtrent 100% av melkekyrene i kommunen rene NRF-dyr. Kutallet holdt seg noenlunde stabilt fra 1959-79. Melkeproduksjonen ble fordoblet i samme periode pga. bedre fôrtyper og mer bruk av kraftfôr. Dette skyldes også i stor grad overgangen til NRF- dyr.

Våren 1978 startet transport av melk fra kommunen til Alta med tankbil.

Fra 1977-79 hadde to bruk i Masi nedkjølingsmaskin for melk, og man byttet en av disse i 1979, da man installerte det første rørmelkeanlegget i et utbyggingsbruk i bygda. Forhøsteren kom også til Masi det året, minst ti år etter Kautokeino. Det året snudde utviklinga i jordbruket i Masi.

På den tiden søkte flere jordbrukere om lån- og tilskudd gjennom de statlige låne og tilskuddsordningene for jordbruket, med tanke på bruksutbygging. I 1980 søkte 5 stykker om å bli prioritert for lån og tilskott i Landbruksbanken. Det året dannet bøndene i Masi et maskin- og redskapslag. Laget, som bestod av 6 medlemmer, disponerte redskaper for jordbearbeiding og steinholdig jord.

Med tiltaksplanen for jordbruket i Masi i 1980 var det en tid stor interesse blant grunneierne i bygda for å støtte jordbruket og bidra til at det dyrkbare arealet ble utnyttet. Når det ikke kom noe konkret ut av tiltaksplanen for jordbruket, dalte interessen for utleie eller salg til jordbruksformål blant grunneierne i Masi.

Brua til østsiden av elva ble bygd i 1985. Samme året ble også veien til østsiden av nedre Masi bygd. Dette medførte forbedringer for bonden på østsiden av elva. Tre av brukene i 1985 var på over 100 da. og fire under 100 da. Gjennomsnittsalderen innenfor jordbruksyrket i Masi i 1985 var ganske høyt. Av brukerne var 2 under 40 år, 2 mellom 40-60 år og 2 over 60 år.

Melkeproduksjonen dominerte i Masi som i kommunen for øvrig, og antall melkedyr pr. bruk i Masi var slik: 4 bruk hadde 0-9 kyr og 2 bruk hadde over 10 kyr, totalt var det 37 kyr. Det året søkte ytterlig en søker fra Masi om å få lån i Landbruksbanken 1985.

Det var negativt for jordbruksutviklingen i Masi at man nedla den kommunale Landbruksnemnda i 1989/90. Landbruksnemnda ga alltid den hjelp og den informasjon som jordbrukerne trengte. Etter at nemnda ble nedlagt måtte man henvende seg til jordbruksmyndighetene på fylkesnivå for å få hjelp og informasjon. I følge jordbrukerne i Masi fikk de ikke samme grad av service der som hos den kommunale Landbruksnemnda.

På 1990-tallet var det 4-5 personer som ønsket å etablere seg innen jordbruket i Masi, bl.a. var det snakk om å starte svinekjøttproduksjon, en pelsdyrfarm og sauefarm, men det kom aldri lenger enn til planleggingsstadiet for disse. Årsaken til at disse ikke etablerte seg som planlagt kan man ikke si noe bestemt om, men man kan anta at det var en kombinasjon av mangelfull informasjon til etablererne og dårlig oppfølging fra myndighetenes side.

6.7 Sammendrag - dagens situasjon

I dag ligger gjennomsnittsalderen på alle jordbrukerne mellom 40-60 år.

De fleste av dagens bønder i Masi har overtatt gården etter sine fedre på slutten av 1970 tallet og på begynnelsen 80 tallet. Alle har utvidet og modernisert brukene sine og driver med jordbruk som hovednæring. I Masi driver alle jordbrukerne med kyr for melkeproduksjon. I tillegg har en av jordbrukerne sauer.

I dag har en det overproduksjon av melk og kjøtt her i landet. Lønnsomheten i jordbruket har gått ned, spesielt når man ser på driftsformer med melkeproduksjon eller kjøttproduksjon som enenæring. Dette medfører at man i jordbruket må basere seg på kombinasjonsnæringer for å få en akseptabel lønnsomhet.

Det er mye jord i Masi som ligger brakk. Dessuten er det mulig å få til nybrott på østsiden av elva, ved riksvegen, der det allerede er noe oppdyrket jord. Grunneierforholdene og ulike interesser og meninger om bruken av alle disse små eiendommene gjør det vanskelig å få utnyttet all dyrkbar areal i Masi. En antar at man i Masi har tilgjengelig 300-400 dekar dyrkbar areal. Jordbrukerne i Masi har også fått utmålt 1400 dekar jord på vest for riksvegen ovenfor Masi. Av dette er ca. 300 dekar i dag dyrket.

7 UTMARKSNÆRINGER

I Masi har man tradisjonelt utnyttet utmarksressurser som bær, torv, vilt, lav og mose, sennagress og innlandsfisk. I dag er det bare molter, ryper og innlandsfisk som kan sies å ha en viss næringsmessig betydning (d.v.s. i høsting for salg) I tillegg til dette kan nevnes vedhogst.

7.1 Fiske

På 1940-tallet fantes 7 notlag som drev med notfiske i bygda, og 2 notlag som fisket i Soagnojávrri. På den tiden var det vanlig at flere gikk sammen om notfisket. Jobben til notlaget bestod i å ro med båten, sette ut og trekke inn noten, sløye fisken, vaske det og salte det ned. Saltfisken ble brukt som vinterproviant.

På slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet var det få som drev med denne type fiske. I dag er det ingen som driver med notfiske. Ingen not henger til tørk ved elvebredden lenger. De henger vel på stabbursveggene, uten å være i bruk og råtner opp. Behovet er blitt borte pga. matbutikkene. Den yngre generasjonen kjenner ikke til notfiske, og den eldre generasjon er for gammel - de orker ikke å ta notfisket i bruk igjen, og dermed dør det ut.

Etter som notfisket forsvant, begynte stadig flere å fiske med moderne garn av nylon og monofilament. Mange fisker fortsatt med garn til eget bruk og som binæring. I forbindelse med fiskemottaket i Masi på 1990-tallet ble det fisket med garn som del av næringsutøvelse.

7.2 Jakt

I Masi, sier Steen i 1963, har jakten såvel som fisket spilt en stor rolle tidligere. Nå er det av langt mindre betydning: "Fisket derimot har i grunnen aldri gitt særlige kontantinntekter, men har derimot vært et viktig tilskudd til naturalhusholdningen

Harefangst med snarer var også lenge en viktig binæring: "Og selv om prisen i mellomkrigsårene var helt nede i en krone, så ble det likevel penger av det. En av mine informanter fortalte at han godt kunne minnes at en enkelt fanger kunne ta opptil 450 harer på en vinter", forteller Adolf Steen fra Masi.

Adolf Steen sier at i Masi var jerven tallrik et stykke inn på 1900-tallet, og under 2. verdenskrig da det ikke var tillatt å bære våpen. Men rundt 1960 var den omtrent utryddet. Ulv var årvisst til sommeren 1932 da veien kom til Masi. Den har også forekommet etter krigen, men i langt mindre antall. Det er også lite av oter og røyskatt. Småvilt som hare er det meget av, men også den bestanden var større før krigen. Derimot har elgbestanden øket

Eller i Masi der det bare var enkelte som drev jakt, "dels fordi viltet stort sett er forsvunnet, og dels fordi jordbruket og andre gjøremål krever så mye tid at det blir ikke anledning til å jakte som før."

I vår tid drives det først og fremst jakt på elg og hare av landpattedyr. Men den gamle næringsfangsten er mer eller mindre borte. Det blir fremdeles drevet adskillig harejakt, men som Adolf Steen sa det alt i 1963: "Det er dog sportsjegere med hund som tar de fleste, og det er forholdsvis få som blir tatt av stedets (Masi) befolkning" I så måte var det annerledes før, avslutter han.

7.3 Rypejakt

Rypejakt var av stor økonomisk betydning for befolkninga i Masi. Alt av ryper gikk til salg, mest til Sverige eller på Bossekopmarkedet.

De som drev mest med rypefangst på innlandet, brukte å ligge langt inne på vidda, i jaktgammer eller hos flyttsamene. De kom ofte hjem bare hver helg med ukefangsten. Bestanden syntes å ha vært adskillig større tidligere i Masi, forteller Adolf Steen. Rundt 1960 ble de regnet som en god sesong om en fanget 3-400 ryper og noen harer. Tidligere kunne en få 1000, og ikke sjelden 15-1600. Ender var fredet, men det ble likevel drevet jakt på dem om våren. Likeens forekom det noe jakt på tiur, røy, hauk og fjellvåk.

7.4 Høsting av bær

Bærhøsten fortsatte å spille en viktig rolle også etter krigen, men i løpet av 1950-årene begynte bygdene å bli utsatt for sterk konkurranse utenfra om ressursene.

Multeplukkingen faller sammen med høyonna, fra sist i juli til begynnelsen av august. I Masi var det f.eks. fra gammelt av en ubrytelig skikk at ingen begynte å plukke bær før de var ferdige med høyonna. Men rundt 1960 var det ingen lenger som holdt strengt på denne skikken, og det ble plukket mye multer mens høyonna pågikk. Skulle de fastboende vente til onna var over, ville det ikke være noe igjen p.g.a. alle fremmede fra Troms og kystbygdene som begynte plukking lenge før multene var modne.

At multene var det sentrale bærslaget kommer godt frem i Eidheims utsagn: "Når folk i Polmak snakker om bær, så meiner dei først og fremst moltebær." De har skaffet folk til dels gode ekstraintekter. I gode år dro omtrent alle til fjells. Store deler av bygda lå avfolket, for tiden var knapp. Bærene er modne knapt 14 dager, og avstandene til myrene ofte lange. Noen steder er særlig årvisse, og det ble også sanket mye multer på finsk territorium fra slutten av juli og de første par ukene av august. Som tidligere var bær viktig for det daglige kostholdet. Det var så viktig at i dårlige år gikk multene kun til husbehov, sier Eidheim. Lenger ut på høsten ble det også sanket litt tyttebær til eget bruk.

"Også bær, spesielt multer er viktige matprodukter. I kyststrøkene der de fleste flyttsamer har sitt sommeropphold er det vanligvis ikke multer i samme grad som i innlandet. Derfor reiser flyttsamene, spesielt kvinnene til innlandet i multetiden."

I Masi ble det, skrev Steen, plukket mye tyttebær i gode bærår, både til husbehov og for salg. Plukkingen foregikk til sent på høsten, ofte helt til sneen kom. Tyttebær bør helst ha en frostnatt på seg. Det ble også plukket blåbær og villrips. Multeplukkingen ble dessuten gjerne kombinert med garnfiske etter røye i fjellvannene. Ofte dro hele familien avsted med telt, kløvhest eller traktor med tilhenger. Om dagen plukket de, og om kvelden ble garnene satt ut.

Multeplukking kunne være en god bünntekt, fortsetter Steen. I gode år kunne en familie plukke 2-300 kilo til en pris fra 4 til 7-8 kroner: "Men moltehøsten er meget usikker". Eidheim understreker også at multesanking som rypefangst og laksefiske var "ei svært variabel inntektskilde." 1950 var f.eks. svartår, og 1951 ga også svært lite. 1952 derimot var nærmest rekordår, og det ble omsatt 50-60 tonn til kjøpmennene i kommunen for kr. 5 pr. kg. I 1953 ble det omsatt 40 tonn til en lavere pris (kr. 3.50-4 pr. kg) p.g.a. god høst andre steder i Norge. I

1952 sanket de fleste husholdningene 2-300 til 4-500 kg, og et par barnerike familier kom over et tonn. Det kan se mye ut, men fordeler en inntektene på alle år, ble den årlige avkastningen ikke særlig stor.

At det ene året ikke var det andre likt, understrekes av landbruksmeldingene fra Finnmark landbruksselskap. I 1952 var f.eks. bærhøsten meget god. Særlig gjaldt det for multenes del. Store mengder bær ble sendt sørover til hermetikkfabrikkene, og de som drev plukking fikk gode vinterforsyninger. Multehøsten 1954 derimot var "atskillig under middels". Til gjengjeld var høsten for tyttebær og blåbær over middels.

Av bær som utmarksressurser er de viktigste bærslagene molte, blåbær, tyttebær og krekling (krøkebær). Moltebær betyr mest, selv om blåbær, tyttebær og krekling har et potensiale i produksjon av syltetøy, konsumsaft og fargestoff.

7.5 Innhøsting av sennagress

Skjæring og tilberedning av sennagress er en hel slåttonn. En familie bruker i gjennomsnitt 50-60 kg ferdigbehandlet gress pr. år, sier Adolf Steen. Gress som ikke er tilberedt, ble brukt av enkelte i madrasser eller som sengeunderlag. De fastboende i Masi hadde tidligere et stort marked for sennagress, men i 1950-årene hadde reindriftssamene selv begynt å skjære gress. Dessuten hadde fastboende selv begynt å gå over til gummistøvler, pieksut og annet skotøy. Men for enkelte kunne sennagresskjæring likevel ha stor økonomisk betydning. Steen nevner en kvinne som solgte opptil 500 kg ferdigbehandlet gress til 4 kr. pr. kg i året. I 1959 kunne hun f.eks. ikke dekke etterspørselen. Husflidsutsalg o.l. hadde da også begynt å avta sennagress. I dag er det vel få igjen, om noen, som skjærer og tilbereder sennagress.

7. 6 Dagens situasjon for utmarksnæringene

I Masi er det gode muligheter for å drive med utmarksnæring. Det er mulig å drive med innlandsfiske. Man har også lange tradisjoner med multebærplukking i Masi. Fiske og bærplukking er en sesongbetont næring som for det meste foregår i sommerhalvåret. Fiske eller bærplukking alene vil ikke kunne gi tilstrekkelig inntekt. Disse må derfor inngå i en kombinasjonsnæring. F.eks. duodji om vinteren og fiske/bærplukking om sommeren/høsten.

I dag er det ingen i Masi som har utmarksnæring som eneste levevei.

8 NEDDEMNINGSTRUSSELEN 1946-1979

I følge Nils M. Turi fikk allerede folk i Masi somrene 1946-47 tydelige signaler om at det fantes planer om å legge Masi under vann i forbindelse med kraftutbygging og regulering av Alta - Kautokeinovassdraget. Disse signalene fikk man ved at grupper av studenter fra Norges Tekniske Høgskole i Trondheim gjennomførte oppmålinger i Masiområdet. Folk fra Masi drev bl.a. med leietransport av båt til studentene, og via dette fikk befolkningen i Masi lekket ut hva formålet med oppmålingene var.

I 1958 ble det satt opp rødmalte stikker i Masi. Disse skulle vise hvor høyt vannstanden ville være etter en eventuell neddemming. Utover på 60-tallet ble det foretatt flere forarbeider med tanke på neddemming, og i 1968 la Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen fram et konkret forslag om neddemming av Masi. En tidligere Masiværing, ansatt i Statens Vegvesen, kunne fortelle at de på begynnelsen av 1960-tallet slo opp merker i terrenget. Merkene ble satt opp fra nordsiden av Roavvejohka og helt opp til Nieidagorži. Stikkene var 1 meter høye og det ble skrevet 300 m.o.h. på dem. Det siste merket stod 8 meter over Nieidagorži. Vannet skulle stå så høyt at stryket ble borte. I Masi stod et av merkene i gropa, på nedsiden av det hvite huset som Masi Turistsenter eier i dag.

Neddemningsforslaget av Masi vakte vid oppmerksomhet, også langt utenfor Finnmarks grenser. Det ble gjennomført store demonstrasjoner over hele landet. Størst var motstanden fra innbyggerne i Masi. Man fikk trommet sammen en aksjonskomite, og man jobbet både dag og natt med å lage demonstrasjonplakater og resolusjonen som skulle overrekkes. Nesten hele bygda hadde møtt opp for å demonstrere mot neddemming av sin egen bygd .

Som et nostalgisk tilbakeblikk passer det å nevne en demonstrasjonplakat med den tidsaktuelle tittelen: "Ta ferien i Masi også år 2000".

Den virkelige store konflikten kom først med forslagene til utbyggingen av Alta-Kautokeinovassdraget. Her ble det også satt spørsmålstejn ved selve tanken bak kraftutbyggingen. Den første offentlige diskusjon kom i 1970 da planen fra Statskraftverkernes side ville medføre at Masi ble neddemmet.

Folkemøtet i Masi ble avholdt den 27. aug. 1970 med deltakelse fra Stortingets kommunalkomite. På møtet overrakte en lokal aksjonsgruppe en resolusjon til kommunalkomiteen. (Kilde: (MIKKELSEN, 1971)). Se neste side.

Resolusjonen lød:

1. Næringslivet i hele kommunen forringes.

Ved siden av at kommunens beste jordbruksdistrikt ville utslettes er ca. halvparten av befolkningen i Masi knyttet til reindriften. Reindriften er sterkt tradisjonsbundet og en regulering av vassdraget vil bety katastrofe for reindriften i Masi-området, og vil merkes sterkt i hele Kautokeino reinsogn.

2. Dalføret har en frodig og særegen natur.

Til å ligge i et videområde langt nord for polarsirkelen er hele dalføret meget frodig og rommer særegenheter både innenfor flora og fauna som i alle tilfelle bør tas vare på.

3. Vi har intet alternativ.

På grunn av den helt spesielle språklige og kulturelle bakgrunn, kan vi ikke flyttes uten at dette kan få tragiske følger for mange av oss. Masi er det tredje største, og det reneste samiske bygdesamfunn i Indre Finnmark. En utslettelse av Masi vil derfor bety en lemlestelse av gammelt samisk bosettingsområde, og vil få alvorlige følger for hele den samiske befolkning.

4. Løfter om erstatninger er utilbørlig press.

Overfor en økonomisk vanskeligstillet kommune og en befolkning som ikke er vant til overflod er det en ensidig og utilbørlig press å bli stillet i utsikt store erstatninger og sikret økonomi. Samfunnet har ikke klart å sikre den her vi er, og vil neppe make det om befolkningen tvangsflyttes.

5. Vi godtar ikke lenger uvissheten.

Bestemmelsene om at Masi ikke skal berøres av noen regulering kan og må fattes snarest. Dette vil få stor betydning for vår mulighet til å utvikle stedet til et trygt, samisk bygdesamfunn som lenge har vært i ekspansjon.

6. Vi flytter aldri fra Masi.

Enhver videre planlegging om Kautokeino-Altavassdraget må utelukke alternativ som berører Masi og dalen for øvrig.

Masi, den 27/8.70

Aksjonsutvalget mot neddemming av Masi

På grunn av de kraftige reaksjonene oppga man planen, og Masi fikk varig vern i 1973. Samme år kom forøvrig den første verneplan for vassdrag i Norge.

Folketallet gikk imidlertid noe ned i første halvdel av 70-tallet da neddemningstrusselen hang over bygda. Den største negative effekten var nok at bygda mistet mange ressurspersoner, og at mange følte en generell frykt for fremtiden og mangel på tiltakslyst. Noen valgte også å flytte fra Masi og bosette seg i Kautokeino. Det var vanskelig å bygge hus i Masi når det ikke fantes tilrettelagte tomter. I den forbindelse "lokket" Kautokeino med ledige tomter. Dette gjorde at flere slo til på dette tilbudet. Det var mange fra østsiden av elva, i Nedre-Masi, som flyttet til vest-siden og bygde seg hus i ett nytt boligfelt der i 1970/1971.

Det er også en kjent sak at det var mange eldre som ba om å ikke bli gravlagt i Masi, pga. neddemningstrusselen. Stagnasjonen i jordbruket skriver seg også til den tiden. Antall bruk gikk kraftig tilbake, samtidig som utviklingen i jordbruket ikke holdt følge med utviklingen i Kautokeino.

HOVEDKONKLUSJON

Av tallmaterialet og statistikken kan vi se at utviklingen i jordbruket i Masi har stagnert. Det har ikke kommet til nye bruk, og det har ikke skjedd nyrekruttering til næringen.

Med reindriftsnæringen er forholdet på en måte motsatt, da det er et økende antall som er sysselsatt innen næringen. Vi har ikke vurdert lønnsomheten eller andre aspekter ved næringen.

Når det gjelder næringslivet ser vi at utviklingen stagnerte fra midten av 1980-tallet. Ellers består næringslivet av eksisterende foretak som er videreført av annen generasjon. Først de siste 10 år har vi fått noen nyetableringer i Masi, stort sett enmannsforetak.

Utmarksnæringene er ikke blitt utviklet i perioden, men har derimot mistet sin betydning som binæring, selv om ressursgrunlaget er tilstede. Fisket f.eks. drives idag bare som tillegg til husholdningen. Forsøket på å få til næringsvirksomhet med innlandsfiske på 1990-tallet slo feil.

Når det gjelder samfunnsutviklingen ellers kan vi fastslå at folketallet har gått ned. Det har helt fra starten av vært mangel på offentlige tjenestetilbud i Masi. I tillegg er det offentlige servicetilbudet som fantes redusert til nærmest null.

Alt i alt er dette en nokså negativ utvikling. Skal vi si noe om årsakene til nedgangen, vil vi først og fremst nevne mangelen på interesse fra statlige myndigheter for å bidra til utviklingen i Masi etter at neddemningsplanene var skrinlagt. Denne mangel på interesse fra myndighetenes side, sammen med neddemningstruselen, kan ha gitt folk i Masi en forståelse av at det ikke er en fremtid i bygda.

Kilder:

Steen, Adolf : Masi en samebygd, 1963

Turi, Klemet Nilsen: Aiggit rivdet, 1982

Guovdageainnu Historjasearvi, Boasta Guovdageainnus/Muitalusat ja dahpahusat 3

Nilsen, Hans O., Jordbruket i Masi, Hovedoppgave 1982

Reinsdriftmeldingen 1985,1990, 1998

Statistisk Sentralbyrå, Folke- og bolig telling 1960,1970, 1980,1990,

Landbruksplan for Kautokeino kommune

Feltundersøkelser

Intervjuer med Masi-folk